

Kraków, 12 marca 2021 r.

Szanowni Państwo

W ostatnim czasie na terenie kraju nasiliły się doniesienia, w tym medialne, o incydentach powodowanych przez wilki, które wywołują niepokój wśród społeczności lokalnej. Dotyczy to głównie atakowania psów i zwierząt hodowanych lub przetrzymywanych przez rolników, jak też przebywania wilków w bezpośredniej bliskości siedzib ludzkich, w tym na terenach miejskich, a także pojawiania się pojedynczych osobników, które nie wykazują lęku przed człowiekiem. Podejrzuje się, że w przypadku tych zwierząt były to osobniki okresowo nielegalnie przetrzymywane przez ludzi, mogą to być również wilki chore (np. na świerzb) lub hybrydy wilka i psa, ewentualnie problem dotyczy zwierząt korzystających z łatwego dostępu do pokarmu wykładanego przez ludzi na nęciskach fotograficznych i niezabezpieczonych kompostownikach. Gatunek zwiększa swoją liczebność i zasięg występowania, przez co jest coraz częściej obserwowany nawet w miejscach, gdzie od dawna nie występował.

W związku z powyższym Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie przekazuje poniżej szereg informacji na temat wilka, jego statusu prawnego, konfliktowych zachowań, które może powodować, sposobów i możliwości przeciwdziałania.

Na terenie województwa małopolskiego populacja wilka najliczniej występuje w południowej części, gdzie istnieją bardzo dogodne warunki siedliskowe i dobra baza pokarmowa dla tego drapieżnika. W tej części województwa również najczęściej stwierdzane są konflikty powodowane przez wilka, w tym szkody w pogłowie zwierząt gospodarskich.

Wilk *Canis lupus* jest objęty ochroną ścisłą na mocy rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. Wilk jest drapieżnikiem, który z racji swoich uwarunkowań jakkolwiek może być niebezpieczny dla człowieka, to jednak z reguły boi się ludzi i unika z nimi kontaktu. Spotkania na linii człowiek-wilk mają charakter incydentalny i na ich podstawie nie należy podejmować pochopnych działań zmierzających np. do eliminacji osobników, w sytuacjach, kiedy nie jest to zasadne. Wszystkie niebezpieczne sytuacje powinny jednak wymagać wyjaśnienia, a przede wszystkim natychmiastowej reakcji. W kontekście podejmowania działań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa publicznego należy podkreślić, że zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. Potrzeby te obejmują również sprawy związane

z bezpieczeństwem obywateli, dlatego zapewnienie bezpieczeństwa społeczności lokalnej spoczywa w głównej mierze na tym organie. Należy też zauważyć, że na podstawie ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 roku o zarządzaniu kryzysowym system taki działa na każdym szczeblu administracji publicznej.

Wilki, w tym szczególnie osobniki młode, wędrują czasem na duże odległości, aby znaleźć partnera i miejsce na założenie grupy rodzinnej. Migrując pomiędzy większymi kompleksami leśnymi, przez szlaki komunikacyjne i w pobliżu obszarów zabudowanych, narażone są na wiele niebezpieczeństw, nierzadko stając się ofiarami kolizji drogowych. Każdorazowo w sytuacji odnalezienia martwego wilka zawiadomić należy Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie.

Najczęstszą przyczyną konfliktów na linii człowiek - wilk są szkody powodowane w pogłowiu zwierząt gospodarskich. Zdarzeń takich można jednak uniknąć, dzięki właściwym działaniom prewencyjnym – odpowiedniej opiece nad inwentarzem oraz stosowaniu odpowiednich zabezpieczeń. W tym celu można wykorzystywać proste, a jednocześnie bardzo skuteczne fladry (cienkie sznury z przywieszonymi paskami czerwonego, zwiewnego materiału) lub odpowiednio zaprojektowane i dobrane pastuchy elektryczne. Za szkody wyrządzone przez te zwierzęta odpowiada Skarb Państwa. Oględzin i szacowania szkód, a także ustalania wysokości odszkodowania i jego wypłaty, dokonuje regionalny dyrektor ochrony środowiska (rdoś), a na terenie parku narodowego - dyrektor parku. Szacowanie szkód wyrządzonych m.in. przez wilki odbywa się na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 8 lutego 2018 roku w sprawie szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową. Szczegółowe informacje w jaki sposób załatwić tę sprawę znajdują się w Biuletynie Informacji Publicznej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie. Regionalny dyrektor ochrony środowiska powinien być niezwłocznie zawiadomiony o powstałej szkodzie poprzez złożenie wniosku w postaci papierowej lub elektronicznej, w szczególności przez elektroniczną skrzynkę podawczą. Na terenie Małopolski zgłoszenie należy niezwłocznie przekazać do lokalnego nadleśnictwa, gdyż, na podstawie porozumienia z RDOS w Krakowie oględziny szkody spowodowanej przez duże drapieżniki wykonują pracownicy służby leśnej. W przypadku szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt, zgłoszenia można dokonać również przez złożenie wniosku telefonicznie. Poszkodowany właściciel inwentarza ma obowiązek wykazania, że szkodę wyrządziły wilki. Identyfikacja gatunku zwierzęcia, który spowodował zdarzenie jest wykonywana w oparciu o oględziny zabitych zwierząt oraz zebrany materiał dowodowy. Należy pamiętać o kilku zasadach, m. in.:

- zabezpieczyć wszelkie ślady zdarzenia;
- wykonać, w miarę możliwości, dokumentację fotograficzną zagryzionego zwierzęcia i innych śladów w obrębie miejsca zdarzenia (tropy, ślady przeciągania ofiary, kał), a także samo miejsce zdarzenia i stosowane zabezpieczenia (np. ogrodzenie);
- jeśli jest taka możliwość nie uprzątać zagryzionego zwierzęcia przed przybyciem osób dokonujących oględzin;

Powstałe szkody należy również zgłosić do lekarza weterynarii, który może stwierdzić przyczyny zgonu uszkodzowanego zwierzęcia, sporządzić opis stanu zwłok oraz określić inne cenne informacje ułatwiające rozpatrzenie wniosku o odszkodowanie. Rozmiar szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt w przypadku zwierząt zabitych, padłych w wyniku odniesionych ran lub których bezzwłoczne uśmiercenie było uzasadnione względami humanitarnymi, zgodnie z ustawą z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, ustala się uwzględniając:

- liczbę zabitych, padłych w wyniku odniesionych ran lub uśmierconych zwierząt, ich rasę, wiek, rodzaj hodowli (hodowlane, towarowe, zasoby genetyczne), płeć;
- cenę rynkową zabitego, padłego w wyniku odniesionych ran lub uśmierconego zwierzęcia na dzień oględzin szkody -na podstawie wyników badań rynkowych udostępnianych stosownie do art. 5 ustawy z dnia 30 marca 2001 r. o rolniczych badaniach rynkowych, a w przypadku braku informacji w tym zakresie - na podstawie danych z innego źródła, pozwalających ustalić cenę rynkową w regionie wyrządzenia szkody;
- koszt utylizacji padliny i jej transportu do najbliższego przedsiębiorstwa zajmującego się utylizacją padliny - na podstawie cennika przyjętego w tym przedsiębiorstwie, o ile koszt utylizacji nie jest refundowany przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa;
- koszt wizyty lekarza weterynarii stwierdzającego padnięcie zwierzęcia - na podstawie rachunków wystawionych przez tego lekarza.

Rozmiar szkody wyrządzonej w odniesieniu do zwierząt w przypadku zwierząt okaleczonych, ale nadających się do leczenia, ustala się, uwzględniając koszty leczenia okaleczonych zwierząt i wartość produktów leczniczych - na podstawie rachunków wystawionych przez podmioty uprawnione do świadczenia usług lub dostarczania produktów w zakresie leczenia zwierząt. W przypadku gdy zwierzę padnie w trakcie leczenia, odszkodowanie za szkodę obejmuje koszty leczenia i wartość produktów leczniczych. Wyliczenia i wypłaty odszkodowania za szkodę w odniesieniu do zwierząt nadających się do leczenia dokonuje się po zawiadomieniu właściwego organu przez poszkodowanego o zakończeniu leczenia. Do zawiadomienia poszkodowany załącza kopię dokumentacji dotyczącej przebiegu leczenia zwierzęcia.

Odszkodowanie nie przysługuje m. in.:

- jeżeli poszkodowany nie wyraził zgody na budowę przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska lub dyrektora parku narodowego urządzeń albo wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom;
- za szkody wyrządzone przez wilki w pogłowiu zwierząt gospodarskich pozostawionych, w okresie od zachodu do wschodu słońca, bez bezpośredniej opieki.

W sprawach spornych dotyczących wysokości odszkodowań za szkody wyrządzone m.in. przez wilki orzekają sądy powszechne. Dodatkowo właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i leśnych mogą współdziałać z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska, a na obszarze parku narodowego z dyrektorem tego parku, w zakresie sposobów zabezpieczania zwierząt gospodarskich przed szkodami powodowanymi przez zwierzęta. Współpraca ta może obejmować budowę urządzeń lub wykonanie zabiegów zapobiegających szkodom, finansowanych z budżetu właściwego miejscowo dyrektora parku narodowego lub regionalnego dyrektora ochrony środowiska, w ramach zawartych umów cywilnoprawnych. Stwierdzenie występowania na danym terenie wilka nie jest podstawą do wydatkowania budżetowych pieniędzy do zabezpieczeń przed szkodami powodowanymi przez ten gatunek. Ze względu na ograniczone środki budżetowe oraz szeroki zakres kompetencji rdoś (np. ochrona czynna na terenach chronionych, działania inwentaryzacyjne i monitoringowe) współdziałanie w zakresie zabezpieczenia przed szkodami podejmowane jest jedynie w uzasadnionych przypadkach – w pierwszej kolejności w miejscach, gdzie wystąpiły już szkody w znacznej wysokości. Poniżej link do publikacji dot. zabezpieczeń przed szkodami powodowanymi przez wilki.

<http://www.polskiwilk.org.pl/szkody-od-duzych-drapieznikow>

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody istnieje możliwość uzyskania zezwolenia na odstępstwo od zakazów wobec osobników wilka w celu wyeliminowania zagrożenia np. na umyślne płoszenie czy zabijanie. Zezwolenia wydawane są przez:

- właściwego miejscowo regionalnego dyrektora ochrony środowiska w zakresie umyślnego płoszenia;
- Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w zakresie umyślnego zabijania;
- Ministra Środowiska, w przypadku, gdy czynności mają być wykonane na terenie parku narodowego.

Wnioskowanie o wydanie zezwolenia rdoś na płoszenie drapieżników powinno być jednym z pierwszych działań w celu zniechęcenia zwierząt do odwiedzania siedzib ludzkich. Należy też pamiętać, że brak zastosowania płoszenia w pierwszej kolejności może być przesłanką do odmowy wydania przez GDOŚ zezwolenia na zabicie problematycznych osobników (istnieje bowiem rozwiązanie alternatywne, mniej szkodliwe dla gatunku, które nie zostało przetestowane). Dopiero gdy podjęto płoszenie i nie przynosi ono efektów, można rozważyć eliminację problematycznego osobnika.

Zezwolenia wydawane są wyłącznie na wniosek podmiotu zainteresowanego uzyskaniem odstępstwa – w przypadku ograniczania szkód powinna to być osoba poszkodowana lub władze wykonawcze gminy (np. wójt), natomiast w przypadku potrzeby wyeliminowania zagrożenia dla ludzi powinny być to władze wykonawcze gminy (np. wójt). W przypadku wniosków, w szczególności na odstępstwo od zakazu umyślnego zabijania, zagrożenie stwarzane przez zwierzę powinno być dokładnie udokumentowane (np. zdjęcia, notatki). Jeśli podstawą zezwolenia miałyby być wyeliminowanie zagrożenia dla życia ludzi należy opisać zachowania wnioskowanego do odstrzału osobnika, a do wniosku dołączyć wszelkie posiadane dokumenty świadczące o istnieniu zagrożenia tj. notatki służbowe z wizji w terenie, ze zgłoszeń telefonicznych, korespondencję, dokumentację fotograficzną itp. W sytuacjach nagłych, wymagających natychmiastowej interwencji tj. zagrażających życiu bądź zdrowiu ludzi czy zwierząt, w/w decyzje mogą być wydane w formie ustnej, po rozpatrzeniu wniosku złożonego drogą telefoniczną, mają one taką samą rangę prawną jak decyzje pisemne a w sytuacjach nagłych mogą być bardziej zasadne.

W tym celu należy kontaktować się telefonicznie z Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska, pod numery telefonów wskazane na stronie internetowej tego urzędu lub Ministerstwa Środowiska (gdy zdarzenie ma miejsce na terenie parku narodowego). Decyzja ustna winna być stosowana wyłącznie w sytuacjach wyjątkowo pilnych.

Należy zwrócić uwagę, że w myśl art. 5 pkt.1 ustawy o ochronie przyrody mieszańce wilka z psem domowym w pierwszym i drugim pokoleniu są uważane za gatunek: wilk dlatego też w celu wyeliminowania ich ze środowiska niezbędne jest uzyskanie opisanych wyżej zezwoleń na odstępstwa od zakazów m.in. umyślnego zabijania. Należy podkreślić, że wilk został wymieniony w dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, w związku z czym jako kraj jesteśmy zobowiązani do zachowania tego gatunku we właściwym stanie ochrony. Dlatego też kluczowym jest, aby za każdym razem przeprowadzić odpowiednią weryfikację

i eliminować jedynie osobniki wykazujące cechy jednoznacznie świadczące o hybrydyzacji - tak aby zminimalizować ryzyko odstrzelenia wilków czystej krwi.

W przypadku, gdy istnieją uzasadnione podejrzenia co do hybrydyzacji (występowanie osobnika będącego mieszańcem wilka i psa) należy zwierzęta schwytać (ewentualnie zweryfikować na podstawie badań genetycznych, gdy istnieją jakiegokolwiek wątpliwości) a następnie poddać eutanazji. Cennym jest stwierdzenie hybrydyzacji na wczesnym etapie życia, gdy zwierzęta nie opuściły grupy rodzinnej (wtedy u części miotu mogą uwidocznić się w większym stopniu cechy morfologiczne psa). Dla analizy mającej na celu stwierdzenie osobnika będącego hybrydą ważne jest dokonanie oceny na podstawie cech morfologicznych np. umaszczenia, długości ogona, wielkości zwierzęcia, umiejętności szczekania (które jest typowe tylko dla psów), czy prawdopodobieństwa czasu urodzenia szczeniaków (u wilków szczenięta rodzą się raz w roku, na początku maja) - jeśli zatem wiek szczeniaków wskazuje na wcześniejsze urodzenie jest to również sygnałem, że mogła zajść hybrydyzacja. Dla potwierdzenia można m.in. zakładać w newralgicznych lokalizacjach fotonapki, czy też korzystać z pomocy specjalistów, np. Stowarzyszenia dla Natury Wilk, Zakładu Ekologii Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Ochrony Przyrody PAN czy Instytutu Badania Ssaków w Białowieży, wskazana jest również współpraca z nadleśnictwem lub kołem łowieckim.

Ponadto w przypadku zauważenia wilków, szczególnie zachowujących się w sposób nietypowy, zalecane jest powiadomienie właściwego miejscowo powiatowego lekarza weterynarii.

Należy, także pamiętać, szczególnie na terenach, gdzie występuje stała populacja dużych drapieżników o:

- stanowczym informowaniu mieszkańców o konieczności zapewnienia opieki nad domowymi psami, obowiązującym zakazie puszczenia psów bez możliwości ich kontroli i bez oznakowania umożliwiającego identyfikację właściciela lub opiekuna, a także o zakazie puszczenia psów luzem w lesie,

- zasadności podjęcia działań przez gminy i ich mieszkańców w celu zabezpieczenia pojemników na odpady przed dostępem zwierząt,

- zasadności monitorowania przez gminy przy współpracy z jednostkami lasów państwowych, czy na ich terenie nie funkcjonują nęciska dla zwierząt drapieżnych, związane z fotografią, jak również zasadność szybkiego i właściwego reagowania na tego typu sytuacje.

Aspekty formalno-prawne dotyczące zadań i możliwości podejmowania działań w odniesieniu do wilka, jako gatunku chronionego, zgodnie z kompetencjami posiadanymi przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Krakowie są kompleksowo omówione w prezentacji załączonej do niniejszego pisma. Z uwagi na możliwe zaniepokojenie mieszkańców lokalnych społeczności związane z obecnością wilków opracowane zostały zalecane działania dotyczące postępowania w takich przypadkach, które przekazujemy w załączeniu.

Zwracając uwagę na bardzo istotną kwestię, jaką jest bieżąca współpraca i wymiana informacji z Państwem, między organami ochrony przyrody, ale też z naukowcami, służbami weterynaryjnymi, nadleśnictwami czy lokalnymi kołami PZŁ. w zakresie działań związanych

z reagowaniem na sytuacje konfliktowe powodowane przez duże drapieżniki – w szczególności wilka, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Krakowie planuje w najbliższym czasie zorganizować dla Państwa spotkania online w celu wymiany informacji, w przedmiotowym zakresie (termin i agenda zostaną przesłane w osobnej korespondencji).

**Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
w Krakowie**

mgr Rafał Rostecki

/podpis elektroniczny/

Aspekty prawne ochrony wilka

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska,
Departament Zarządzania Zasobami Przyrody

Warszawa, dnia 31 października 2018 r.

*Warsztaty dotyczące potencjalnych sytuacji
konfliktowych z wilkiem oraz zabezpieczenia mienia
przed tym gatunkiem*